

Kotimaisen sarjakuvan synty

18.8.2026

Moni mieltää, että kotimainen sarjakuva on nähnyt päivänvalon vasta 1970- ja 1980-luvuilla. Näin ei kuitenkaan ole, sillä kotimaisia sarjakuvia on ilmestynyt maassamme yli sadan vuoden ajan.

Suomalaisen sarjakuvan varhaisvaiheita

Virallisesti ensimmäisenä kotimaisena sarjakuvana pidetään *Professori Itikaisen tutkimusretki* -albumia, joka ilmestyi vuonna 1911 WSOY:n kustantamana. Kyse oli 48-sivuisesta albumista, jonka tekijä oli 18-vuotias Ilmari Vainio. Jokaisella sivulla oli vain yksi kuva ja siihen liittyvä teksti. Ulkoasu poikkesi siis verraten paljon sarjakuvan nykymuodosta, jossa kullakin sivulla on useita kuvia, joista tarina muodostuu. (Jokinen, 2011a) Merkillepantavaa on kuitenkin se, että kun valtaosa varhaisista sarjakuvista ilmestyi lehdissä, professori Itikainen seikkaili albumin sivuilla.

Professori Itikaisen tutkimusretkeä pidetään ensimmäisenä kotimaisena sarjakuvana, mutta Timo Ronkainen (2009) on aiheellisesti huomauttanut, että ensimmäinen kotimainen supersankari *Väkevämies* ilmestyi jo vuonna 1908 Tuulispää-pilalehden numerossa 51/1908. Heino Aspelinin piirtämä ja käsikirjoittama Väkevämies koostui neljästä ruudusta ja sarjakuvassa käytettiin myös puhekuplia.

Sarjakuvan kriteerit

Sarjakuvien tutkijat ja harrastajat ovat keskustelleen pitkään siitä, mikä on sarjakuvan kriteeri. Mitä ominaisuuksia piirroskokonaisuudella tulee olla, että sitä voidaan pitää sarjakuvana? Ronkainen (2009) kysyy kirjoituksessaan muun muassa sitä, tuleeko sarjakuvassa olla puhekupliin laitettu tekstitys tai tuleeko sarjankuvan kertoa aina saman päähenkilön edesottamuksista? Hän pitää kumpaakin vaatimusta

kestämättömänä. Tämä näet sulkisi tarkastelun ulkopuolelle useita sarjakuvahistorian klassikoita Claire Brecherin tuotannosta Prinssi Rohkea -sarjaan.

Ronkaisen (2009) mukaan ”mikäli tarkastelun kohteena olevasta teoksesta löytyy jatkumo ruudusta toiseen, tapahtumaketju, kertomus – on kyse ilman muuta sarjakuvasta”. Määritelmä on mielestäni hyvä ja korostaa sarjakuvan dynaamisuutta. Se rajaa pois esimerkiksi pilapiirrokset (vrt. esim. Karin klassiset pilakuvat Helsingin Sanomissa). Tulkitsen asiaa myös niin, että puhekuplat tai muu tekstitys ei ole sarjakuvan kriteerin täyttymisen kannalta oleellista. Useissa sarjakuvissa pelkät tekstiruudut vievät tarinaa eteenpäin ja kertovat hahmojen tunteista ja teoista.

Kieku, Kaiku ja kumppanit

Suurelle yleisölle tutumpia varhaisen kotimaisen sarjakuvan sankareita ovat olleet Janne Ankkanen, Pekka Puupää ja Kieku ja Kaiku. Janne Ankkasen piirtäjä oli Ola Fogelberg ja käsikirjoittajana toimi useista romaaneistaan tuttu kirjailija Jalmari Finne. Myös Kiekua ja Kaikua käsikirjoitti legendaksi muodostunut kirjailija Mika Waltari. Janne Ankkasen (1917–1918) tarun päätyttyä, Ola Fogelberg loi suomalaisille valkokankaaltakin tutuksi tulleen Pekka Puupää -hahmon. Vaikka sarjakuvaa taiteenlajina ei itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä arvostettu, antoivat myös kotimaiset kirjailijat oman panoksensa tämän taiteenlajin kehittämiseksi.

Kieku ja Kaiku muodostui sangen pitkäikäiseksi sarjakuvaksi. Se ilmestyi vuosina 1932–1934 Oma koti -lehdessä ja sen jälkeen Kotilieden sivuilla aina vuoteen 1975 saakka. Valtaosa riimeistä oli Mika Waltarin tekemiä, mutta myös runoilija Viljo Kajava parin muun henkilön ohella kirjoitti sen riimejä jonkin aikaa. (Vainio, 2012).

Kuinka tarina jatkuu?

Ennen toista maailmansotaa sarjakuvan asema oli toissijainen kirjallisuuskentässä. Kirjastot eivät hankkineet sarjakuvajulkaisuja kuin vasta 1960-luvulla, jolloin ne ryhtyivät tilaamaan joitakin Aku Ankan ja Naken kaltaisia kokoperheen sarjakuvalehtiä. Vielä 1980-luvullakin keskusteltiin esimerkiksi Enki Bilalin sarjakuva-albumeiden tilaamisesta kirjastoihin ja ne päätettiin jättää hankkimatta (Jokinen, 2011b). Kyse on kuitenkin yhdestä sarjakuvamaailman klassikosta, palkitusta tekijästä. Voidaan sanoa, että vasta 1990-luvulla sarjakuva on päässyt melko tasavertaiseen asemaan muiden kirjallisuudenlajien kanssa.

Toisen maailmansodan jälkeen sarjakuvarintamalla tapahtui iso, kotimaisen sarjakuvan merkkitapaus. Muumit näkivät päivänvaloa ja nimenomaan sarjakuvan muodossa. Se on kuitenkin toisen tarinan paikka.

Ari Haasio
SEAMK

Kirjoittaja on kirjasto- ja tietopalvelualan yliopettaja ja filosofian tohtori sekä intohimoinen sarjakuvien ystävä.

Lähteet

Jokinen, H. (2011a). Tähän on tultu – suomalaisen sarjakuvan vuosikymmeniltä. Teoksessa H. Jokinen (toim.), *Sarjakuva Suomessa: historiasta, asemasta, kielestä* (s. 13 -14). Avain.

Jokinen, H. (2011b). Sarjakuva kirjastossa – Lehtolapsesta perheenjäseneksi. Teoksessa H. Jokinen (toim.), *Sarjakuva Suomessa: historiasta, asemasta, kielestä* (s. 155 – 163). Avain.

Ronkainen, T. (11.8.2009). *Suomalaisen sarjakuvan 100-vuotisjuhlat menivät jo!* Sarjakuvasivusto Kvaak.fi. Haettu 10.8.2026, https://www.kvaak.fi/suomalaisen-sarjakuvan-100-vuotisjuhlat-menivat-jo/

Vainio, J. (2012). Kieku ja Kaiku, 80 vuotta (ja risat). Kukonpojat riimittelivät itsensä suomalaisten sydämiin. *Sarjainfo*, (4), s. 28–29.